

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРУУ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ

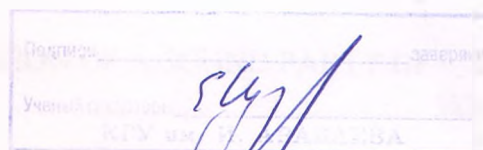
И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН

ЖАРЧЫСЫ

И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ
МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖУРНАЛЫ

Илимий журнал

1999 жылдан тартып чыгат

БИШКЕК
2017

Ал эми, болочоктогу мугалимдин кесиптик-педагогикалык маданиятын калыптандырууну натыйжалуу кылуу үчүн инновациялык шарттардын негизинде кесиптик ишмердиктин мазмунун жакшыртуу керек. Окуу-тарбия процессинин өнүгүү стратегиясында, ЖОЖдун окутуучусунун новатордук идеяларын азыктандырып, байма-бай тажрыйба алмашуу иш-чараларын уюштуруу менен калыптандыруу процессин жакшыртса болот. Окуу процессине киргизилип жаткан заманбап технологиялар, болочоктогу айыл мектеп мугалимин *консультант, кеңешчи, аниматор, тарбиячы, психолог, реформатор ж. б.* кылууга толук мүмкүндүк берет.

Эгерде, кесиптик-педагогикалык маданиятты жаңылануу шарттарында карай турган болсок, анда эки деңгээлге бөлүшүбүз керек. Биринчи деңгээл - алдыңкы педагогикалык тажрыйбаны изилдөө, жалпылоо жана жайылтуу. Ал эми, экинчи деңгээл - алдыңкы психологиялык-педагогикалык илимдин жетишкендиктерин иш жүзүнө киргизүүнү түшүндүрөт. Кээ бир инновациялык процесстерди изилдегендер педагогикалык тажрыйбаны жалпылоо жана жайылтууга багыт алышса, кээ бирлери педагогикалык жаңылыктарды ойлоп табуу жана аларды иш жүзүнө киргизүү менен алек болуп келишет. Биздин оюбузча, мындай эки багытты бириктирип кароо жана изилдөө иштин натыйжалуулугун камсыздайт. Булардын баардыгы кесиптик-педагогикалык маданиятты калыптандыруудагы негизги шарт катары эсептейбиз. Ошондуктан, болочоктогу айыл мектеп мугалими жаңы педагогикалык технологияларды, теорияларды, концепцияларды түзүүчү автор, изилдөөчү окутуучудан билим алуусу зарыл [5].

Мындай көрүнүштү эске алуу менен окумуштуулардын психологиялык-педагогикалык мүнөздөгү чакан изилдөөсүнө көнүлүбүздү буралык. алар окутуучуларга өзүнүн жеке ишмердигин, студенттердин колдонулуп жаткан педагогикалык технологиялардын натыйжалуулугун туура баалоого жардам берди. Эгерде, окутуучунун инновациялык ишмердүүлүгүнө (болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин кесиптик-педагогикалык маданиятын калыптандырууда) кафедранын башчылары, институт декандары жана жалпы администрация кызыктар болсо, анда педагогикалык кадрларды даярдоо мындан дагы натыйжалуу болушуна шек жок.

Адамдын билим алуусу, өзүн-өзү өнүктүрүүсү чектелүү эмес, билим алуу адам баласынын бүткүл жашоосунда коштолуп, адамдын инсандык сапатынын жана кесиптик өнүгүүсү социалдык-экономикалык өсүштөрдүн фактору болуп калууда. ЖОЖдун окутуучусунун тынымсыз кесиптик-педагогикалык билим алуусу анын чыгармачыл жөндөмдүүлүктөрүнүн жашоо тиричилигинин интегративдик жана жеке педагогикалык жактан азыктанышын камтыйт. Ал эми, студенттердин кесиптик-педагогикалык билим алуусу системалаштырылган максаттуу таасир этүүлөрдүн жыйындысы деп кабыл алабыз. Ал өз учурунда коомчулуктун суроо талабына ылайык, жалпы маданиятты калыптандырууну түшүндүрөт.

Педагогикалык багыттагы ЖОЖдун негизги милдеттеринин бири - бул болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин педагогикалык маданиятынын калыптанышын жана жакшырышын камсыздоону түшүндүрөөрү бизге белгилүү болду. Анткени, психологиялык-педагогикалык изилдөөлөр көрсөткөндөй, кесиптик даярдоонун натыйжалуулугун күчөтүү үчүн, студент ишмердиктин (билим алуу) активдүү субъектиси болушу зарыл, ошону менен бирге практикалык тажрыйба социалдык жана кесиптик тажрыйбаны өзүнө камтуу менен студенттердин кесиптик жаатта жеке чыгармачыл изилдөөлөрү окутуучулар, насаатчылар тарабынан колдоо көргөзүлүп туруусу шарт. Мындан тышкары, болочоктогу мугалимдин чыгармачыл потенциалын, кесиптик-педагогикалык маданиятынын дең-

гээлин көтөрүү үчүн байма-бай тажрыйба алмашуу жүрүп турушу керек. Регионалдык ЖОЖдор борбор калаадагы ЖОЖдор менен байланышын күчөтүп, окутуучу, студенттерди алмашуу практикасын жолго салса болот. Анткени, тажрыйба алмашуу менен айыл жергесиндеги (айыл мектептери менен байланышкан) көйгөйлөрдү чечүүнү жөнгө салуу толук мүмкүн.

Болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин кесиптик-педагогикалык маданиятын калыптандыруу бир нече социалдык-педагогикалык өзгөчөлүктөргө ээ, аларга кайрыла турган болсок:

1. Болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин инсандык сапаттарынын өзгөчөлүктөрү (жашоодогу жана кесиптеги максаттары, баалуулуктары, иш тажрыйбасы жана кесипкөйлүүлүгү). Окутуучу менен студенттин ортосунда *партнердук* мамилелердин системасын орнотуу.

2. Болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин интеллектуалдык ишмердигинин өзгөчөлүктөрү, ал өзгөчөлүктөр кесиптик ой жүгүртүүнү эске тутууну, элестетүүнү жана башка психикалык процесстерди камтыйт.

3. Болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин окууга болгон мотивациясы, алардын кызыгуулары, жаңы педагогикалык билимди жана технологияны өздөштүрүүгө болгон муктаждыгы. Студенттердин таанып билүү процессине аралашуу мотиви, анын педагогикалык маданиятынын деңгээлинин кесиптик-педагогикалык маданияттуулугунун жана кесиптик-педагогикалык сапаттарынан көз каранды.

4. Болочоктогу айыл мектеп мугалимдеринин педагогикалык рефлексиясынын өзгөчөлүгү рефлексиянын жардамы менен өзүнүн ордун “окуучу” катары иликтөө жана баалоо (өзүн башка студенттер менен салыштыруу).

5. Билим алуу убактысынын тартыштыгы сабактардын интенсивдүүлүгү, кыска убакыттын ичинде көп өлчөмдөгү билимге ээ болуу. Айыл мектепте убакыттын тартыштыгын студенттик кезден аңдап билүү [3].

Окумуштуу-педагог И. Ф. Исаевдин пикири боюнча кесипкөй педагогду даярдоо кесиптик-педагогикалык маданиятты калыптандыруунун негизинде жүрүп, маданияттык мамилени негизги идеяларын иш жүзүнө ашырууну түшүндүрөт. *Маданияттык мамиледе*, педагогикалык билим-берүүдөгү көйгөйлөр төмөндөгүдөй берилет: мугалим тарабынан жалпы жана кесиптик-педагогикалык маданияттын негизинде иш кылуу, педагогикалык теорияларды, баалуулуктарды жана технологияларды өздөштүрүү. “Биологиялык механизмсиз” жана кесиптик маданиятты өздөштүрүү менен педагог өзүнүн практикасында билим берүүнүн маданият түзүүчү функциясын карманат.

Мына ошондуктан, педагогикалык билим берүүнүн мазмунун, технологиясын уюштурууда кесиптик-педагогикалык маданият концепциясын кармануу зарыл. Мындай мамиле ишмердүүлүктүн атаандаштык мезгилинде окутуучуга, мугалимге, тарбиячыга атайын билим, окутуунун жана тарбиялоонун технологияларынан тышкары жалпы маданий концепцияларды өздөштүрүүсүн талап кылат. Педагогикалык маданият мугалимдин инсандык сапаттарын өнүктүрүүгө, нормативдик ишмердүүлүктүн чегинен чыгуу жана эскини кармоо менен жаңы баалуулуктарды жаратууну камсыздайт.

Билим берүүнүн сапаты мугалимдин инсандык, кесиптик жана жалпы маданий-чыгармачыл потенциалынан көз каранды. Мугалимдин жетишкендиктерине – окутуу-тарбиялоонун ар тараптуу методдорун колдонуу гана эмес, негизгиси, анын жеке сапаттары, ал сапаттар өз учурунда мугалимге окуучуларына туура мамиле кылууну, педагогикалык чеберчилик жана чыгармачылык менен иш алып барууну түшүндүрөт. “Мугалимдин

дун бүтүрүүчүсүнүн кесиптик даярдыгында камтылган. Ал даярдык билимдердин жана көндүмдөрдүн жыйындысын, кесиптик ишмердиктин натыйжалуу болуусун камсыздайт.

Оюбуздун жыйынтыгында педагогикалык шарттарды аныктоо ирээтинде 6 миле-деттемени берүүнү туура көрдүк:

- кесиптик-педагогикалык маданияттын маңызын, өзгөчөлүгүн ачып берүүчү түшүнүктөрдүн системасын түзүү;
- кесиптик-педагогикалык маданияттын тигил же бул тилтеринин калыптанышына философиялык парадигмалардын тийгизген таасирин билүү;
- педагогикалык таасир этүүнүн конкреттүү-тарыхый системасынын калыптанышынын коомдук шарттарын иликтөө;
- коомдук бирикме, билим берүүнүнүн системасы катары үй бүлөөнүн ролун, анын педагогикалык мамиле кылууга болгон педагогикалык маданиятынын деңгээлин аныктоо;
- азыркы коомдун институту болгон үй бүлөөнүн жана мектептин педагогикалык маданиятынын реалдуу деңгээлин билүү;
- педагогикалык багыттагы ЖОЖдордо келечектеги мугалимдердин педагогикалык маданиятын калыптандыруучу окуу жана тарбия процесстерин жакшыртуу боюнча сунуштарды камдоо.

Ошентип, кесиптик-педагогикалык маданияттын мазмуну жеке кесиптик сапаттардан, компоненттерден жана функциялардын системасынан турат. Педагогикалык маданият кесипкөй-педагогдун интегративдик сапаты катары, натыйжалуу ишмердигинин шарты жана пайдубалы, кесиптик компетенциянын жалпыланган көрсөткүчү жана өзүн-өзү өнүктүрүүнүн максаты катары түшүндүрүлөт. Бирок кесиптик-педагогикалык маданияттын негизги аныктамалары чачыранды, бирдиктүү функционалдык жана структуралык компоненттери жок.

Колдонулган адабияттар:

1. Байгазиев С. Эл мугалими Бектур Исаковдун педагогикасы: Педагогикалык портрет. – Б.: Учкун, 2012. -56 б.
2. Елканов, С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего педагога. – М.: Просвещение, 1988. – 287 с.
3. Металова И. Г. Личностно-ориентированный подход и подготовка будущих учителей иностранного языка для сельских школ: технологические основы: монография. Чебоксары: изд-во Л. А. Наумова, 2006. -116 с.
4. Савинков Ю. А. Специфические педагогические компетенции многопрофильного педагога сельской малочисленной школы. Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Проблемы высшего образования, 2005.]
5. Слободчиков В. И. Проблемы становления и развития инновационного образования // Инновации в образовании. 2003. - № 2. - С. 4-28.
6. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям // Изб. пед. соч. В 3 т. -М.: Педагогика. - 1979. Т. 1. - 558 с.

Рецензент: к. пед. н., доцент Абдраева Н.